

УДК 378:796.011.1-055.1(045)

ФОРМУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Соколюк О. В.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, пров. Руставелі, 7, м. Харків, Україна

У статті проаналізовано нормативні документи та науково-педагогічну літературу з метою визначення проблем формування фізкультурної компетентності студентів вищого педагогічного навчального закладу. Автором з'ясовано шляхи вирішення цих проблем. Обґрунтовано взаємозв'язок теоретичної та практичної підготовки.

Ключові слова: компетентність, фізкультурна компетентність, проблеми, майбутні фахівці.

ФОРМИРОВАНИЕ ФИЗКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА И ПУТИ ЕЕ РЕШЕНИЯ

Соколюк О. В.

Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, пер. Руставели, 7, г. Харьков, Украина

В статье проанализированы нормативные документы и научно-педагогическая литература с целью определения проблем формирования физической культуры компетентности студентов высшего педагогического учебного заведения. Автором установлены пути решения этих проблем. Обоснована взаимосвязь теоретической и практической подготовки.

Ключевые слова: компетентность, физкультурная компетентность, проблемы, будущие специалисты.

FORMATION OF COMPETENCE OF STUDENTS PHYSICAL CULTURE OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM AND ITS SOLUTIONS

Sokolyuk O. V.

*Municipal establishment Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy
of the Kharkiv Regional Council, Rustaveli Lane, 7, Kharkov, Ukraine*

The article deals with the analysis of normative documents and scientific-pedagogical literature with the aim to define the problem of formation of physical training competence of students of higher pedagogical educational establishment.

The author mentions the necessity to take into consideration the problems stated in the Conception of State target social program of physical training and sport development for the period up to 2020; difficult socio-economic state of Ukrainian society: demographic crisis, depreciation of moral and patriotic conviction of Ukrainian citizens due to promotion of cruelty, violence, in particular through the media; discrepancy between the modern demands, world standards and provision of resources for the sphere of physical training and sport, in particular organizational, staff, scientific-methodological, medicobiological, financial, material and technical, informational; absence of lasting traditions and motivations as for physical education and mass sport as an important factor of physical and social wellbeing, health improvement, leading healthy life-style and life expectancy increasing.

The author stresses that in the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council there have been created all the conditions to solve the above-mentioned problems, in particular: application of different work forms in physical training; holding Ukrainian, regional and academy mass sports events, creative meeting, games, contests, core competitions, olympiads, sports celebrations, holding themed events like «Ukrainian Youth for Healthy Lifestyle», «Youth Choose Health»; students attraction to sports groups, залучення студентів до роботи спортивних секцій за інтересами, organization of sports competitions, exhibition performances, tourist activity, meetings with famous sportsmen, creation of conditions for students active rest; students attraction to mastering national martial arts; holding Ukrainian, regional and academy mass cultural and art actions, prevention-oriented events; promotion of healthy lifestyle on the example of domestic sportsmen, well-known athletes; competitions, sports contents, championships, tournaments; organization of sports groups; camping trips; tourism promotion; popularization of healthy lifestyle etc.

Key words: competence, physical training competence, problems, future specialists.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Основною метою системи фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи вищих навчальних закладів є формування у фахівців здорового способу життя та особистісної фізичної культури, протидія впливу негативних чинників на здоров'я студентського та науково-викладацького колективів засобами фізичної культури і спорту, сприяння соціалізації студентів та їхній соціальній адаптації, підвищення працездатності й організація здорового та змістовного дозвілля учасників освітнього процесу.

У Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року (2015 р.) зазначається, що «метою програми є відведення фізичній культурі і спорту в Україні провідної ролі як важливого фактора здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві» [1].

Для досягнення мети, необхідно формувати фізкультурну компетентність майбутніх фахівців у вищому педагогічному навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури та наукових розбок засвідчив, що вчені досліджували: особливості формування професійно-педагогічної спрямованості та особистісних якостей у майбутніх учителів фізичної культури, що забезпечують результативність педагогічної діяльності (Г. Балахнічова, Є. Вільчковський, В. Мазін, В. Папуча, В. Романова, Е. Туник, М. Фіцула та ін.); алгоритми їхньої підготовки до виконання окремих функцій у межах професійно-педагогічної діяльності (О. Багінська, Г. Генсерук, Ю. Драгнев, Г. Кондрацька, В. Наумчук, М. Огієнко, Г. Омеляненко, Т. Прокопів, О. Свєртнев, О. Шостак та ін.); моніторинг стану фізичного здоров'я населення, фізичної підготовленості та фізичного виховання (Л. Семенов; Б. Ланда; М. Ізаак; В. Платонов; М. Дутчак та інші); О. Холодний визначив роль учительського самоврядування у процесі формування фізичної культури особистості школярів та особливості їхньої діяльності в сучасних умовах.

Мета статті - проаналізувати нормативні документи та науково-педагогічну літературу з метою визначення проблем формування фізкультурної компетентності студентів вищого педагогічного навчального закладу та з'ясувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тенденції, які сьогодні наявні в усьому світі: «постіндустріальні зміни», «демографічні зрушення», «інформаційне суспільство», «електронні ресурси», «інноваційні підходи», «озонові дири», «стресові ситуації» тощо не минули й населення України. На жаль, до них ми можемо додати наслідки Чорнобиля та конфлікту на сході України. Також необхідно враховувати проблеми, що визначені у Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, а саме:

- складне соціально-економічне становище українського суспільства;
- демографічна криза, зумовлена зменшенням кількості населення України з 51,4 мільйона у 1994 році до 42,9 мільйона у 2014 році;
- знецінення моральних та патріотичних переконань громадян України у зв'язку з пропагандою жорстокості, насильства, зокрема через засоби масової інформації;
- погіршення стану здоров'я населення у зв'язку з прогресуючими хронічними хворобами серця, гіпертонією, неврозом, артритом, ожирінням тощо, що призвело до збільшення на 40 відсотків порівняно з 2007 роком кількості осіб, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи;

- невідповідність вимогам сучасності та світовим стандартам ресурсного забезпечення сфери фізичної культури і спорту, зокрема організаційного, кадрового, науково-методичного, медико-біологічного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного;
- відсутність сталих традицій та мотивації щодо фізичного виховання і масового спорту як важливого фактора фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя і збільшення його тривалості [1].

На жаль, не всі проблеми, визначені в Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, можуть бути вирішені в рамках ступеневої підготовки майбутніх фахівців. Проте останні дві проблеми можна частково вирішувати в рамках освітнього процесу вищого педагогічного навчального закладу при вивченні, наприклад, дисципліни «Педагогіка фізичного виховання».

Педагогіка фізичного виховання як навчальна дисципліна має на меті формування в майбутніх фахівців фізичного виховання професійно-педагогічних умінь з комплексної побудови навчально-виховного та оздоровчо-виховного процесів, проектування та розроблення організаційно-педагогічних технологій, спрямованих на формування культури здоров'я школярів, здійснення аналізу стану функціонування системи фізичного виховання, здатності управляти кадровими та матеріально-технічними ресурсами щодо впровадження технологій фізичного виховання в закладах освіти.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Педагогіка фізичного виховання» є:

- формування знань та вмінь студентів у галузі педагогіки фізичного виховання;
- формування навичок із комплексної побудови навчально-виховного та оздоровчо-виховного процесів;
- формування навичок із розроблення організаційно-педагогічних технологій, спрямованих на зміцнення здоров'я школярів.

Для вирішення цих завдань і забезпечення якості професійної підготовки неабияку роль відіграє педагогічна практика.

А. Харківська у статті «Управління асистентською практикою – найважливіший етап практичної підготовки магістрів» наголошує, що особливої уваги на сьогодні цієї проблема забезпечення наступності та неперервності змісту, форм і методів педагогічної практики на освітньо-кваліфікаційних рівнях «бакалавр», «спеціаліст», «магістр». Вирішення даної проблеми сприяло б розв'язанню суперечності між вимогами до професійної готовності майбутнього викладача педагогічного ВНЗ і реальним станом його підготовки на кожному освітньо-кваліфікаційному рівні [2].

Педагогічна практика у ВНЗ регулюється Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України від 8.04.1993 № 93 [3], у якому визначено, що студенти проходять навчальну, педагогічну та виробничу практики.

Проте, на жаль, ні в Положенні про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, ні у вище цитованій Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року не визначено окремою проблемою формування фізкультурної компетентності студентів педагогічних вищих навчальних закладів, хоча, на наш погляд, це є нагальною потребою.

Основним завданням освітньо-виховного процесу (чи то дошкільний навчальний заклад, загальноосвітній навчальний заклад або вищий навчальний заклад) є забезпечення та зміцнення здоров'я вихованців, школярів та студентів, формування культури здоров'я та особистісної фізкультурної компетентності у навчальний час, удома та під час дозвілля.

Як свідчить аналіз навчальних програм з предмету «Фізична культура», упроваджених за останні 20 років, за рахунок залучення школярів до системи фізичного виховання у них формується уявлення про фізичну культуру та її роль у процесі збереження здоров'я, розширюється руховий досвід та функціональні можливості організму, розвиваються фізичні якості та природні здібності, формуються ціннісні орієнтири та практичні навички щодо активної життєдіяльності.

Проте, з власного досвіду роботи, можемо констатувати, що сучасна дійсність засвідчує погіршення здоров'я дітей шкільного віку. Так, за оцінками вчених (Є. Комаровський, С. Римша, Н. Смолко, Д. Смолко, М. Струковська, В. Тополянський та ін.), упродовж періоду навчання у школі серед дітей зростають від 20% до 80-90% показники захворюваності. Основною причиною вказаної ситуації більшість учених визначає зниження рухової активності школярів як під час навчального процесу, так і під час відпочинку (М. Баранова, М. Булатова, С. Гаркавий, В. Платонов, Л. Стасюк та ін.).

У межах цього дослідження важливим є аналіз робіт вчених щодо нездатності занять з фізичної культури (які вирішують в основному освітні завдання) самотужки поповнювати рівень рухової активності до фізіологічно необхідних для розвитку дитячого організму норм (Г. Апанасенко, Г. Безверхня, В. Мурза, Т. Круцевич, А. Федоров та ін.).

З іншого боку, практика сьогодення засвідчує обмеженість оздоровчого та виховного потенціалу в навчальних закладах та поза ними (В. Мазін, О. Свириденко), зниження мотивації дітей та підлітків до фізкультурно-спортивних занять.

Крім того, існування проблем, відображених у Загальнодержавній соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на 2013-2017 роки [4], Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року (2015 р.) [1] зумовлюють необхідність постановки й вирішення першочергових і ключових завдань педагогічної освіти в галузі фізичної культури в Україні, а саме:

- оновлення змісту освітньо-педагогічного знання, поглиблення внутрішнього взаємозв'язку між суміжними галузями та формування на цій основі цілісної професійно-педагогічної освіти майбутніх бакалаврів з фізичного виховання;
- активізація та подальший розвиток високопродуктивного педагогічного потенціалу майбутнього вчителя фізичної культури;
- практичне використання психолого-педагогічної площини знань як засобу активізації особистісно-професійного самопізнання студентів, формування професійної Я-концепції, педагогічної рефлексії [5] та педагогічного мислення з елементами креативного досвіду майбутніх бакалаврів з фізичного виховання;
- забезпечення та впровадження моніторингу стану адекватності психологічних, фізичних та соціальних якостей студентів, ефективної системи відбору й підтримуючих особистісно-професійних мотивів професійно-педагогічного зростання майбутніх бакалаврів з фізичного виховання;
- використання синергетичних підходів для організації ефективної самостійної навчальної діяльності студентів [6];
- створення сучасних психолого-педагогічних засад для особистісно-професійного саморозвитку та педагогічної самореалізації майбутніх бакалаврів з фізичного виховання в умовах навчання в університетах та вищих навчальних закладах, що готують відповідних фахівців [7].

Отже, актуальною залишається проблема формування фізкультурної компетентності бакалаврів вищого педагогічного навчального закладу.

Для вирішення означених проблем формування фізкультурної компетентності бакалаврів у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради створено всі умови.

Як зазначає ректор академії, Г. Пономарьова у своїй дисертаційній роботі «Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах»:.. «фізичне виховання передбачало таке: формування знань щодо ролі фізичної культури в житті людини; забезпечення повноцінного фізичного розвитку особистості; формування її фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, забезпечення гармонії тіла і духу, людини і природи; фізичне, духовне та психічне загартування; виховання фізично й морально здорової особистості; виховання відповідального ставлення до власного здоров'я, профілактики захворювань, формування навичок й утвердження здорового способу життя, протидію та запобігання шкідливим звичкам; використання різноманітних форм роботи з фізичного виховання як у процесі аудиторних занять, так і під час позааудиторних виховних заходів; проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових спортивних акцій, творчих зустрічей, ігор, конкурсів, профільних змагань, олімпіад та відзначення свят спортивного характеру, проведення заходів на тему «Молодь України за здоровий спосіб життя», «Вибір молоді – здоров'я»; залучення студентів до роботи спортивних секцій за інтересами, організацію спортивних змагань, показових виступів, туристичної діяльності, зустрічі з відомими спортсменами; створення умов для активного відпочинку студентів; залучення студентів до вивчення національних однокласників; проведення всеукраїнських, місцевих та академічних масових культурно-мистецьких акцій і заходів профілактичного спрямування; пропагування культури здорової особи на прикладах життя вітчизняних спортсменів, видатних діячів держави; змагання, спартакіади, чемпіонати, турніри; організація роботи спортивних секцій; туристичні походи; сприяння розвитку туризму; розгортання пропаганди здорового способу життя» [8].

Висновки. На основі аналізу нормативних документів, спеціальної літератури, сучасних наукових досліджень та власного досвіду визначено актуальні проблеми формування фізкультурної компетентності студентів вищого педагогічного навчального закладу та показано шляхи їх вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року (Розпорядження Кабінету міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1320-р) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1320-2015-%D1%80>
2. Харківська А. А. Управління асистентською практикою – найважливіший етап практичної підготовки магістрів / А. А. Харківська // *Theory and methods of educational management: електрон. наук. фах. вид. / ДВНЗ "Ун-т менедж. освіти" НАПН України.* – 2015. – Вип. 1. – Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua/docs/17/4.pdf>
3. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.1993 № 93 зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.1994 № 351) // *Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту.* Вип. 1. – К., 1994. – 11 с.
4. Загальнодержавна соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2013–2017 роки (Постанова Кабінету міністрів України №42251/3/1-12 від 5 грудня 2012 р.) [Електронний ресурс] : Сайт Ліга Закон. Головний правовий портал України. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG21100A.html
5. Стеценко И. А. Педагогическая рефлексия: теория и технология развития [Електронний ресурс] : дис. на соискание учёной степени доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая

педагогика» / Стеценко Ирина Александровна. – Таганрог, 2006. – Режим доступу : <http://diss.rsl.ru/diss/07/0577/070577041.pdf>

6. Шиян Б. М. Теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Б. М. Шиян. – К., 1997. – 50 с.
7. Табінська С. О. Модернізація професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Табінська Світлана Олександрівна. – Запоріжжя, 2016. – 285 с.
8. Пономарьова Г. Ф. Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Пономарьова Галина Федорівна. – Северодонецьк, 2016. – 540 с.

REFERENCE

1. Pro skhvalennya Kontseptsiyi Derzhavnoyi tsil'ovoyi sotsial'noyi prohramy rozvytku fizychnoyi kul'tury i sportu na period do 2020 roku (Rozporyadzhennya Kabinetu ministriv Ukrainy vid 9 hrudnya 2015 r. # 1320-r) – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1320-2015-%D1%80>
2. Kharkivs'ka A. A. Upravlinnya asystent-s'koyu praktykoyu – nayvazhlyvishyy etap praktychnoyi pidhotovky mahistriv / A. A. Kharkivs'ka // Theory and methods of edutsational management: elektron. nauk. fakh. vyd. / DVNZ "Un-t menedzh. osvity" NAPN Ukrainy. – 2015. – Vyp. 1. – Rezhym dostupu: <http://tme.umo.edu.ua/dotss/17/4.pdf>
3. Polozhennya pro provedennya praktyky studentiv vyshchych navchal'nykh zakladiv Ukrainy (Zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity Ukrainy vid 8.04.1993 # 93 zi zminamy, vnesenymy z-hidno z nakazom Ministerstva osvity vid 20.12.1994 # 351) // Zbirnyk zakonodavchych ta normatyvnykh aktiv pro osvitu. Vypusk 1. – K., 1994. – 11 p.
4. Zahal'noderzhavna sotsial'na prohrama rozvytku fizychnoyi kul'tury i sportu na 2013–2017 roky (Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy #42251/3/1-12 vid 5 hrudnya 2012 r.) – [Elektronnyy resurs] : Sayt Liha Zakon. Holovnyy pravovyy portal Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://search.ligazakon.ua/l_docs2.nsf/link1/JG21100A.html
5. Stetsenko Y. A. Pedahohycheskaya refleksyya: teoryya y tekhnolohyya razvytyya [Elektronnyy resurs] : dys. na soyskanye uchēnoy stepeny doktora ped. nauk : spets. 13.00.01 «Obshchaya pedahohika» / Stetsenko Yryna Aleksandrovna. – Tahanrok, 2006. – Rezhym dostupu : <http://diss.rsl.ru/diss/07/0577/070577041.pdf>
6. Shyyan B. M. Teoretyko-metodychni osnovy pidhotovky vchyteliv fizychnoho vykhovannya v pedahohichnykh navchal'nykh zakladakh : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya doktora ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesinyoyi osvity» / B. M. Shyyan. – K., 1997. – 50 p.
7. Tabins'ka S.O. Modernizatsiya profesinyo-pedahohichnoyi pidhotovky maybutnikh bakalavriv z fizychnoho vykhovannya: dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesinyoyi osvity» / Tabins'ka Svitlana Oleksandrivna. – Zaporizhzhya, 2016. – 285 p.
8. Ponomar'ova H.F. Systema vykhovnoyi roboty u vyshchych pedahohichnykh navchal'nykh zakladakh: dys. na zdobuttya nauk. stupenya doktora ped. nauk : spets. 13.00.07 «Teoriya ta metodyka vykhovannya» / Ponomar'ova Halyna Fedorivna. – Syevyverodonets'k, 2016. – 540 p.